

บทสรุปผู้บริหาร

การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสุขภาพ จังหวัดมหาสารคาม เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อบูรณาการการท่องเที่ยว สร้างเครือข่ายและกลไกการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสุขภาพเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวคุณภาพ จังหวัดมหาสารคาม 2. เพื่อสังเคราะห์ความรู้ในการสร้างต้นแบบแนวทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสุขภาพเชิงสุขภาพ จังหวัดมหาสารคาม โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ในพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพใน 3 พื้นที่ในอำเภอนาคู โดยมีกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ชุมชน กลุ่มวิสาหกิจผู้ผลิตสมุนไพร ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว กลุ่มนักท่องเที่ยวคุณภาพภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชน โดยใช้เครื่องมือวิจัยการสัมภาษณ์ การถอดบทเรียน

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

มีผลการดำเนินงานเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

1. การบูรณาการการท่องเที่ยว สร้างเครือข่ายและกลไกการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสุขภาพเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวคุณภาพ จังหวัดมหาสารคาม

การสร้างเครือข่ายและกลไกในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสุขภาพ เป็นการรวมกลุ่มกันของชุมชนวิจัย 3 พื้นที่ เพื่อดำเนินกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีการร่วมกันจัดการโครงสร้างกลไก มีการกำหนดเป้าหมายในการทำงานร่วมกัน และจัดตั้งและจดทะเบียนเป็นกลุ่มร่วมกันเป็นวิสาหกิจชุมชนกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสุขภาพ และพบว่าการเกิดขึ้นมี 3 มิติ ได้แก่ 1) **เครือข่ายในเชิงพื้นที่** ได้แก่ ชุมชนบ้านดงน้อย บ้านโกทา และบ้านหนองป่า ที่สามารถติดต่อสื่อสารแลกเปลี่ยน และระดมทรัพยากรมาร่วมกันจัดการท่องเที่ยวได้กันได้สะดวก 2) **เครือข่ายในเชิงประเด็น** ด้านสมุนไพรและการท่องเที่ยว ชุมชนทั้ง 3 แห่งมีศักยภาพและได้รับการพัฒนาทั้งห่วงโซ่คุณค่าการท่องเที่ยวสมุนไพร 3) **เครือข่ายตามโครงสร้างความสัมพันธ์** เกิดจากปัจจัยที่มีความคุ้นเคยและพึ่งพาอาศัยกันในการทำงาน เป็นความสัมพันธ์แนวนอนและมีการขยายความสัมพันธ์เป็นความสัมพันธ์ในระดับองค์กร

กลไกและการบูรณาการความร่วมมือพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสุขภาพ จากกระบวนการวิจัยพบว่ากลไกในขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจังหวัดมหาสารคาม เกิดกลไก 2 ระดับ ได้แก่ 1. **กลไกระดับพื้นที่** จากความสัมพันธ์เครือข่ายมีลักษณะของการพึ่งพาอาศัยกัน ในด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ มีการจดทะเบียนกลุ่มเป็น กลุ่มวิสาหกิจท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสุขภาพ มีสมาชิกจำนวน 34 คน 2. **กลไกระดับจังหวัด** เป็นการขยายการทำงานของเครือข่ายระดับองค์กร ซึ่งก็มีพื้นฐานมาจากการร่วมกันในประเด็นการพัฒนาจังหวัดหลายโดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยว มีการออกแบบและบูรณาการการทำงานร่วมกัน ที่มาจากตัวแทนภาคส่วนต่าง ๆ ภาครัฐ ภาคเอกชน สภาหอการค้า สมาคมส่งเสริมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัด องค์กรบริหารส่วนจังหวัด สภาอัยกแพงฯ และมีความเคลื่อนไหวที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวของจังหวัด

2. เพื่อสังเคราะห์ความรู้ในการสร้างต้นแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสุขภาพจังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่า

2.1 กระบวนการสร้างต้นแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสุขภาพจังหวัดมหาสารคาม

การวิจัยเพื่อสร้างต้นแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสุขภาพจังหวัดมหาสารคามได้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน และหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคประชาสังคม (มูลนิธิพระบรมธาตุนาดูน) ภาคเอกชนที่ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว เพื่อสร้างการรับรู้และร่วมกันพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสุขภาพ โดยมีกระบวนการในการดำเนินการ 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1.การค้นหาปัจจัยที่จะส่งผลให้เกิดการพัฒนาจัดการท่องเที่ยว 2.การค้นหาศักยภาพชุมชนในเรื่องจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค 3.การพัฒนาความรู้เรื่องการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4.การลงมือปฏิบัติ โดยการทำกิจกรรมท่องเที่ยว และ 5. การติดตามผล ดังมีรายละเอียด ในแต่ละขั้นตอนดังนี้

1. การค้นหาปัจจัยที่จะส่งผลให้เกิดการพัฒนาจัดการท่องเที่ยว พบว่าปัจจัยส่งผลให้เกิดการพัฒนาจัดการท่องเที่ยวที่เป็นศักยภาพ มีแหล่งสมุนไพรและแหล่งอาหาร มีแหล่งวัฒนธรรม โบราณสถาน องค์กรชุมชน ผู้นำชุมชนและกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตสมุนไพรแปรรูปใหญ่ที่มีความเข้มแข็ง แต่กลุ่มยังมีปัญหาการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ด้านการจัดการบัญชีและการเงิน ด้านการให้บริการ ด้านสื่อประชาสัมพันธ์ สถานที่ท่องเที่ยว ยังขาดสิ่งอำนวยความสะดวกและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ และคนพิการ

2. การค้นหาศักยภาพชุมชน ในเรื่องจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค เมื่อวิเคราะห์จุดแข็งพบว่าพื้นที่มีกลุ่มที่ปลูกและแปรรูปสมุนไพรที่เข้มแข็ง มีโรงอบสมุนไพร ตู้อบสมุนไพร มีป่าชุมชน 2 แห่ง ที่เป็นแหล่งทรัพยากรอาหารของคนในและนอกชุมชน การมีความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม เช่น หมอลำหุ่นกระต๊อบ มีโบราณสถานประวัติศาสตร์ของพื้นที่มีอายุร่วม 3,000 ปี มีพระบรมธาตุนาดูนที่เป็นศูนย์รวมน้ำใจของชาวพุทธ เป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยวที่สำคัญให้เข้ามาเยือนพื้นที่ ในด้านโอกาสพื้นที่ได้รับการสนับสนุนเป็นเมืองสมุนไพร 1 ใน 14 จังหวัดของประเทศ

3. การพัฒนาความรู้ในการสร้างต้นแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสุขภาพ ได้มีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ได้แก่ 3.1. การเพิ่มความรู้และการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้กับกลุ่ม 3.2. การพัฒนาศักยภาพการผลิตและการแปรรูปสมุนไพรเพื่อพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์และบริการด้านการท่องเที่ยว 3.3. การประชาสัมพันธ์ จุดเด่นอัตลักษณ์ของพื้นที่ ทางวัฒนธรรมโบราณคดี สมุนไพรในพื้นที่ 3.4 การทำการตลาดและการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว 3.5 การอบรมเรื่องการบริหารจัดการ การทำบัญชีและการเงิน การคำนวณต้นทุน การออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน การออกแบบสื่อ ประชาสัมพันธ์ในชุมชน และการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว

4. การลงมือปฏิบัติ โดยการทำกิจกรรมท่องเที่ยว การทดลองการท่องเที่ยวโดยการร่วมกันของทีมวิจัยและทีมชุมชนและภาคีที่เกี่ยวข้อง โดยมีการออกแบบการจัดการท่องเที่ยวตามเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่เชื่อมร้อยกับเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรม โดยมีการจัดการทดลองท่องเที่ยว 4 ครั้งด้วยเส้นทาง“Hello นาดูน” โดยโปรแกรมมีทั้งการพัฒนากายและจิต และจิต ปรักกายด้วยการทำฤๅษีตัดตน การนวดผ่อนคลาย การกินอาหารปลอดภัยให้สมดุลตามความเหมาะสมตามธาตุเจ้าเรือน และรู้ทันสภาวะทาง

อารมณ์ การพัฒนาปัญญาด้วยการเรียนรู้ศิลปะภูมิปัญญาพื้นบ้าน และการศึกษารวมชาติ ชมการแสดง
พื้นบ้านหมอลำหุ่นกระต๊อบ ศึกษาแหล่งประวัติศาสตร์โบราณคดี

5. การติดตามผล จากการถอดบทเรียนจากประสบการณ์จากการจัดการท่องเที่ยว
ทั้ง 4 ครั้ง ทำให้โปรแกรมและเส้นทางในการจัดการท่องเที่ยวลงตัวและชุมชนผู้จัดการท่องเที่ยวมีความมั่นใจ
ในการจัดการท่องเที่ยว สามารถออกแบบระบบการจัดการท่องเที่ยวได้ด้วยตนเองในการต้อนรับนักท่องเที่ยว
เช่น ด้านอาหาร การนำท่องเที่ยว การบอกเล่าเรื่องราวของพื้นที่ท่องเที่ยว การจัดแสดง การพักโฮมสเตย์ และ
การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว เป็นต้น และการที่ได้รับการพัฒนาอบรมการทำสื่อสารออนไลน์เพื่อการ
ประชาสัมพันธ์การตลาดท่องเที่ยว ทำให้ชุมชนมีนักท่องเที่ยวติดต่อเพื่อมาท่องเที่ยวตามเส้นทางท่องเที่ยว
เชิงสุขภาพ การเป็นพื้นที่ต้อนรับนักศึกษาจากหลายสถาบันฯ มาทำกิจกรรมในพื้นที่ หรือออกไปให้บริการนอก
พื้นที่ เช่น การนวดสุขภาพ นอกจากนี้ยังมีได้รับการสั่งซื้อผลิตภัณฑ์สมุนไพรทั้งสดและแปรรูป เช่น บ้านโกทา
มีการสั่งซื้อสินค้า เพิ่มขึ้นปีละ 1-2 ตัน ซึ่งส่งผลชุมชนและสมาชิกในแต่ละบ้านมีการยกระดับรายได้เพิ่มมากขึ้น

ผลการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของชุมชน พบว่ามีความภาคภูมิใจ
และได้เกิดการเปลี่ยนแปลงตนเองของชาวบ้านและเกิดการพัฒนาความรู้ พฤติกรรมและการมีส่วนร่วมของ
ภาคีเครือข่าย และจากการประเมินตนเองของชุมชนในการบรรลุผลตามเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวโดย
ชุมชน (CBT Thailand standard) มีการพัฒนาในแต่ละเกณฑ์ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ถึงแม้จะยังไม่
สามารถพัฒนากลุ่มได้ครอบคลุมในทุกประเด็น แต่ก็เห็นผลในการเปลี่ยนแปลงในการจัดการท่องเที่ยวเชิง
สุขภาพและสร้างความเข้มแข็งได้ระดับหนึ่ง

2.2 กระบวนการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวแบบบูรณาการ จังหวัด

มหาสารคาม

กระบวนการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว มีการดำเนินการตาม 4 ขั้นตอน
ได้แก่ 1. การศึกษาบริบทและสภาพแวดล้อม และการคาดการณ์บริบทและสิ่งที่คาดว่าจะส่งผลต่อการ
ท่องเที่ยวของจังหวัด 2. การร่วมกันร่างแผนการท่องเที่ยวของจังหวัด และรับฟังความคิดเห็นจากผู้ที่มีส่วน
เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาสังคมและชุมชน 3. การจัดประชุมรับฟังความคิดเห็น 4. การนำเสนอ
เข้าสู่แผนการท่องเที่ยวของจังหวัดต่อไป

**ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาบริบทของพื้นที่ และการคาดการณ์บริบทและสิ่งที่คาดว่าจะ
ส่งผลต่อการท่องเที่ยวของจังหวัด**

บริบทของพื้นที่ จังหวัดมหาสารคามถือเป็นดินแดนสะตืออีสาน มีสถานศึกษา
มากที่สุดแห่งหนึ่งในภาคอีสาน มีนิสิตนักศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยมากกว่า 81,990 คน สภาพ
กายภาพเป็นที่ราบลุ่มมีแม่น้ำชีไหลผ่าน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตร ทำนา มันสำปะหลัง
อ้อย ประชากรส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำและยากจน การผลิตพืชเกษตรส่วนใหญ่ไม่เป็นไปตามมาตรฐาน GAP และ
มีการผลิตที่ไม่เหมาะสมกับพื้นที่ ด้านการพัฒนาของจังหวัด นอกจากได้รับการส่งเสริมให้เป็น 1 ใน 14 จังหวัด
ของประเทศที่มีการพัฒนาเป็นคลัสเตอร์กลุ่มผู้ผลิตสมุนไพร จังหวัดมหาสารคามเคยได้รับคัดเลือกให้เป็นเมือง
ต้นแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ สู่การพัฒนาชุมชน "Learning City towards

Community Development" ที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่โดดเด่นในด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและ ประเพณี (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2557) สถานการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัด ปี 2563 มี นักท่องเที่ยว 452,503 คน มีรายได้จากการท่องเที่ยวจำนวน 607 ล้านบาท (ปี 2562) ประเด็นที่เป็นปัญหา ของพื้นที่หลัก ๆ คือ ปัญหาความยากจน คนมีรายได้ค่อนข้างต่ำ โดยรายได้ผลิตภัณฑ์ต่อหัวของจังหวัดอยู่ ลำดับที่ 63 จากทั้งหมด 77 จังหวัด (แผนพัฒนาจังหวัดมหาสารคาม พ.ศ. 2566-2570)

การคาดการณ์บริบทภายนอกและสิ่งที่คาดว่าจะส่งผลต่อการท่องเที่ยวของ จังหวัด จากรายงานวิจัยทัศนคติการท่องเที่ยวไทย พ.ศ.2579¹ ของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา หลังวิกฤติ เศรษฐกิจโควิด 19 จะมีนักท่องเที่ยวเดินทางจากต่างประเทศและภายในประเทศมากขึ้น มีการกำหนดวิสัยทัศน์ การท่องเที่ยวไทย พ.ศ.2579 โดยมีการส่งเสริมความมั่นคง ยั่งยืน การวางตำแหน่งการท่องเที่ยวคุณภาพ เพิ่มรายได้และกระจายตัวสู่ประชาชน เน้นการเชิดชูอัตลักษณ์วัฒนธรรมไทย ประเด็นยุทธศาสตร์หลัก คือ การ ยกระดับสินค้าและบริการ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาบุคลากรและการมีส่วนร่วมของประชาชน การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงคุณภาพ การพัฒนาการบริหารจัดการท่องเที่ยว ธนาकरแห่งประเทศไทย² คาดการณ์ว่าแนวโน้มพฤติกรรมนักท่องเที่ยวจะเปลี่ยนไป เน้นสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยมากขึ้น เทียว แบบเฉพาะกลุ่ม ไม่ใช่ปริมาณคนที่มาก เป็นการเที่ยวระยะใกล้มากขึ้น นิยมเดินทางด้วยตนเอง และให้ ความสำคัญกับการใช้เทคโนโลยีในการเพิ่มความสะดวกสบาย

สำหรับจังหวัดมหาสารคามคาดการณ์ว่าสถานการณ์เชิงการปรับเปลี่ยนรูปแบบกลุ่ม นักท่องเที่ยวจะมีแนวโน้มไปในทิศทางเดียวกับของประเทศ ได้กำหนดพันธกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวคือ ส่งเสริมการนำภูมิปัญญา มาสร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้า บริการ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ศิลปะและ วัฒนธรรม และการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (แผนพัฒนาจังหวัด พ.ศ. 2566-2570) และเมื่อวิเคราะห์เบื้องต้น พบว่าถึงแม้ว่าจะมีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวจะหลากหลาย ยังขับเคลื่อนไปในหลากหลายมิติ ยังขาดการ บูรณาการเพื่อเป้าหมายด้านการท่องเที่ยว (สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดมหาสารคาม, 2558)

ขั้นตอนที่ 2 การร่วมกันร่างแผนการท่องเที่ยวของจังหวัด และรับฟังความคิดเห็น จากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาสังคมและชุมชน

การประเมินสภาพปัญหา ศักยภาพ และความต้องการอย่างมีส่วนร่วม

2.1 ด้านศักยภาพและจุดแข็ง ในการจัดการท่องเที่ยวจังหวัดมหาสารคาม ต้นทุนพื้นที่หลายด้าน ดังนี้

1) ต้นทุนคนและประสบการณ์ การจัดการท่องเที่ยว ของภาคส่วนต่าง ๆ โดยเฉพาะภาคเอกชน สมาคมธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัดมหาสารคาม สภาหอการค้า สมาคม มีการจัดการ

¹ รายงานวิจัยทัศนคติการท่องเที่ยวไทย พ.ศ.2579,กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.

² Revitalizing Thailand's tourism sector: In search of enablers for future sustainability จัดโดย ธนาकरแห่ง ประเทศไทย และ วีซ่า อินเทอร์เน็ตเนชั่นแนล (ประเทศไทย)

ท่องเที่ยวที่หลากหลายรูปแบบ การจัดทำถนนคนเดิน การจัดเทศกาลหุ่นฟางยักษ์ หมอลำหุ่นกระต๊อบๆ แต่ไม่มีความต่อเนื่อง และมีกลุ่ม YEC(Young Entrepreneur chamber of commerce) ที่เป็นกลุ่มนักธุรกิจรุ่นใหม่ ชมรมจิตอาสาพัฒนาแก่งเลิงจาน หอการค้าจังหวัด สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดมหาสารคาม สมาคมส่งเสริมผ้าไทยจังหวัดมหาสารคามฯ แต่ยังไม่มีการนำต้นทุนสามารถนำศักยภาพต่าง ๆ มาร่วมกันออกแบบ การพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัด ทำให้ภาคการท่องเที่ยวยังไม่มีความโดดเด่นมากนัก

2) **ต้นทุนด้านทรัพยากรสมุนไพร** มหาสารคามได้เป็นจังหวัดที่นโยบายรัฐ ยกย่องระดับเมืองสมุนไพร 1 ใน 14 จังหวัดทั่วประเทศ มีการปลูกและพัฒนาสมุนไพรหลากหลายส่งขายในจังหวัด

3) **ต้นทุนกายภาพ จากจุดตั้งของจังหวัดมหาสารคามที่มีนิเวศสิ่งแวดล้อมที่ดี** เช่น การมีแม่น้ำชีไหลผ่านจังหวัดมหาสารคาม และการมีลำห้วย คลอง เป็นโอกาสในการพัฒนาเส้นทาง การท่องเที่ยวทางน้ำได้ 4. **ข้อจำกัดด้านนโยบายการท่องเที่ยว** สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด (ทกจ.) มีการวางแผนเพื่อพัฒนาพื้นที่ที่ผ่านมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนแต่ก็ไม่สามารถทำได้อย่างครอบคลุมเนื่องจากข้อจำกัดด้านงบประมาณ

2.2 จุดอ่อน

1. การจัดการท่องเที่ยวยังไม่ถูกออกแบบเชิงระบบ เป็นการจัดเฉพาะครั้ง หรือเป็น Event มากกว่า ไม่มีความต่อเนื่อง

2. มีการบูรณาการความร่วมมือในการจัดการท่องเที่ยวของจังหวัดน้อย

3. นโยบายการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวยังไม่เป็นรูปธรรม

4. มีการส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ แต่มีปัญหาด้านการตลาด และการไม่มีสินค้าและผลิตภัณฑ์เด่นที่จะมาส่งเสริมการท่องเที่ยว

5. จังหวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเมืองรอง ถูกมองว่ามีศักยภาพน้อยในด้านการท่องเที่ยว จึงได้รับงบประมาณที่สนับสนุนน้อย

6. ด้านผู้มาเยือน ส่วนใหญ่เดินทางมาประชุม ไม่ได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อการมาเที่ยว

7. ข้อจำกัดเชิงระเบียบและกฎหมายของข้าราชการที่จะมาทำการท่องเที่ยวเพื่อหารายได้ เช่น การผลิตสมุนไพรเพื่อการค้า ซึ่งน่าจะเป็นปัญหาในการบริหารจัดการและการใช้งบประมาณของรัฐ

2.3 โอกาสการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดมหาสารคาม มีดังนี้

1. กระแสความต้องการอาหารคุณภาพสูงของสังคมโลก

2. รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศ การส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรอง

3. การเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) เป็นโอกาสการเชื่อมโยงการค้า การลงทุน การท่องเที่ยวไปยังประเทศเพื่อนบ้าน

4. นโยบายการสร้างรถไฟรางคู่ของรัฐบาล ผ่านจังหวัดมหาสารคาม จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดมุกดาหาร และจังหวัดนครพนม เป็นโอกาสการพัฒนาเมือง ขยายการค้า การลงทุน การท่องเที่ยวและลดต้นทุนโลจิสติกส์ของจังหวัด

5. นโยบายรัฐให้ความสำคัญกับอาหารปลอดภัย เมืองเกษตรสีเขียว

6. การเชื่อมโยงในระบบโลจิสติกส์ก็มีความพร้อมในการขนส่งการท่องเที่ยว เมืองรองและสายการบิน จะช่วยเจรจาในการลดค่าโดยสารเป็นพิเศษ

7. จังหวัดมหาสารคามเป็นเมืองตักศิลาเมื่อนักศึกษาเข้ามาเป็นจำนวนมาก สามารถสร้างแรงดึงดูดให้ผู้ปกครอง ญาติ ของนักศึกษามาท่องเที่ยวในช่วงต่าง ๆ

8. จังหวัดมหาสารคามมีพิพิธภัณฑ์ที่เป็นพื้นที่สร้างการเรียนรู้จำนวนมากกว่า 20 แห่ง และแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยวได้หากมีการปรับปรุงและพัฒนาเป็นทุนทางสังคม วัฒนธรรม และทุนพื้นที่ ที่สามารถสร้างเป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวให้กับผู้มาเยือนได้

9. ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดในการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยการเน้นคุณค่าของทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ในการนำมาจัดการท่องเที่ยว

ขั้นตอนที่ 3 การจัดประชุมรับฟังความคิดเห็น

โดยมีการวิเคราะห์ผลเพื่อพัฒนาเป็นแผนยุทธศาสตร์ ดังนี้

การวิเคราะห์สภาพปัญหา ศักยภาพและความต้องการ โอกาสการพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งระดับพื้นที่ และระดับจังหวัด เพื่อมาวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค เพื่อนำมาร่วมกันในการกำหนดแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดมหาสารคาม โดยใช้เครื่องมือ SWOT Analysis และ TOWs Matrix สามารถวิเคราะห์เป็นวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ ดังนี้

วิสัยทัศน์การท่องเที่ยวมหาสารคาม พ.ศ. 2570

“มหาสารคามเป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ต้องแวะ มีการเติบโตอย่างสมดุลส่งเสริมเศรษฐกิจของจังหวัดและกระจายรายได้สู่ประชาชนทุกภาคส่วนอย่างยั่งยืน”

ประเด็นยุทธศาสตร์และกลยุทธ์การท่องเที่ยวจังหวัดมหาสารคาม ประกอบด้วย

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 ส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ กลยุทธ์ด้านที่สนับสนุน ได้แก่

1.1 กลยุทธ์การฟื้นฟูพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว และการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวในภูมิภาค

1.2 การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวใหม่ เชื่อมโยงเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวและบริการในทั้งผู้ประกอบการทางการท่องเที่ยว ร้านอาหาร ร้านค้า โฮมสเตย์ โรงแรม บริษัททัวร์ การ และเชื่อมโยงกิจกรรม เช่น กิจกรรมทางวัฒนธรรม กิจกรรมการสัมผัสธรรมชาติ

1.3 การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยมีแนวทาง 1.การฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวหลักและพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว 2.การสร้างแหล่งท่องเที่ยวให้มีจุดเด่น Landmark 3. การส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาเรียนรู้ที่หลากหลาย และเชื่อมโยงกิจกรรม เช่น กิจกรรมทางวัฒนธรรม กิจกรรมการสัมผัสธรรมชาติ 4.การส่งเสริมเทศกาลประจำถิ่นเพื่อการท่องเที่ยว

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาและยกระดับสินค้าและบริการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าและบริการที่ได้มาตรฐาน กลยุทธ์ 2.1 การพัฒนาและการยกระดับสินค้าและบริการท่องเที่ยว การพัฒนาเศรษฐกิจหมู่บ้านด้วยการปลูกสมุนไพรที่ได้รับมาตรฐานและสร้างมูลค่าเพิ่ม การสนับสนุนการบริโภคอาหารสุขภาพ การเกษตรปลอดภัย กลยุทธ์ 2.2 การส่งเสริมพัฒนาอัตลักษณ์สินค้าเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว การยกระดับตราสินค้า (Brand) ของการท่องเที่ยว การสร้างสัญลักษณ์เพื่อการจดจำสินค้าเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว การพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 ส่งเสริมการตลาด การสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ ตลาดสมัยใหม่ การใช้เทคโนโลยีการสื่อสาร ทั้งในด้านข้อมูล สิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยว โดยมีกลยุทธ์ ดังนี้ 3.1 การพัฒนา ประชาสัมพันธ์หลายช่องทางให้ถึงกลุ่มเป้าหมาย 3.2 การสื่อสาร/ประชาสัมพันธ์ เช่น การสำรวจข้อมูลทรัพยากรในพื้นที่เป้าหมาย เพื่อจัดเตรียมการทำสื่อมัลติมีเดีย (Multi-Media) การมีช่องทางออนไลน์ที่สะดวกต่อการเข้าถึงข้อมูล และถูกใช้เป็นช่องทางในการสื่อสารที่ส่งผลกระทบในวงกว้าง

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 ส่งเสริมการบริหารจัดการท่องเที่ยวแบบบูรณาการ โดยมีกลยุทธ์ ดังนี้ 4.1 การส่งเสริมบูรณาการความร่วมมือกับภาคีผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องการท่องเที่ยว 4.2 การส่งเสริมการบริหารจัดการธุรกิจและการตลาด การอบรมเชิงปฏิบัติการและออกแบบธุรกิจ Business Model Canvas 2. การสำรวจผลิตภัณฑ์และบริการของชุมชนในพื้นที่เพื่อออกแบบและการจัดทำแผนการตลาดร่วมกับภาคีพันธมิตรท่องเที่ยวเที่ยว 3. การอบรมเชิงปฏิบัติการในการวิเคราะห์ต้นทุนผลิตภัณฑ์ จากการกำหนดราคา กำหนดแผนกลยุทธ์การตลาด 4.3 การพัฒนากลไกและมีการบูรณาการในการจัดการท่องเที่ยว มีโครงสร้างคณะทำงาน มีรูปแบบการสื่อสารกันอย่างต่อเนื่อง

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 5 การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว การอบรมทักษะจัดตั้งธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) การอบรมทักษะด้านการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในชุมชนให้แก่ผู้นำชุมชนและชุมชนการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในด้านทักษะในการบริการการท่องเที่ยว การอบรมเพื่อพัฒนาทักษะให้กับผู้ประกอบการ ด้านการจัดการที่พัก ร้านอาหาร และบริการด้านการท่องเที่ยว การสร้างมาตรฐานด้านการบริการส่งเสริมการท่องเที่ยว ห้องน้ำ โรงพยาบาล ความปลอดภัย ที่พัก ร้านอาหาร

ประเด็นยุทธศาสตร์ 6 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับการท่องเที่ยว การพัฒนาการรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยว มีความสะดวก ปลอดภัย การปรับปรุงกฎหมาย การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม การจัดการขยะ น้ำเสีย และความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว การจัดทำมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัย SHA ในแหล่งท่องเที่ยวและสถานประกอบการด้านการท่องเที่ยว

จากกระบวนการจัดทำแผน ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวจังหวัดมหาสารคาม ได้เน้นกระบวนการในการจัดทำร่างยุทธศาสตร์พื้นฐานของการปฏิบัติการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของจังหวัดไปพร้อมกัน เกิดผลเชิงการดำเนินการที่เป็นรูปธรรมในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์บางเรื่อง เช่น ยุทธศาสตร์การพัฒนาและยกระดับสินค้าและบริการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าและบริการที่ได้มาตรฐาน ยุทธศาสตร์ส่งเสริมการบริหารจัดการท่องเที่ยวแบบบูรณาการเกิดกลไกการท่องเที่ยว ด้วยความร่วมมือในการทำงาน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาสังคม ภาควิชาการ ยุทธศาสตร์การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว โดยชุมชนในการพัฒนาทักษะด้านการจัดการท่องเที่ยว จากการดำเนินการพัฒนายุทธศาสตร์ตั้งแต่ 1. การศึกษาบริบทและสภาพแวดล้อม และการคาดการณ์บริบทและสิ่งที่คาดว่าจะส่งผลต่อการท่องเที่ยวของจังหวัด 2. การร่วมกันร่างแผนการท่องเที่ยวของจังหวัด และรับฟังความคิดเห็นจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาสังคมและชุมชน 3. การจัดประชุมรับฟังความคิดเห็น จนได้จัดทำเป็นแผนยุทธศาสตร์การจัดการท่องเที่ยว เพื่อจัดทำเป็นร่างและนำเสนอเข้าสู่แผนการท่องเที่ยวของจังหวัดต่อไป